

Slet 1800-tallet OG FORM FREMtidENS SAMFUND

G GRUNDTVIGSK
FORUM

Indhold

Forord og formål	s. 03
-------------------------	-------

Tilgang og materialer	s. 06
------------------------------	-------

Drejbog	s. 07
----------------	-------

BAGGRUNDSTEKSTER TIL UNDERVISEREN

Baggrund 1: På tidsrejse til Danmark i 1799	s. 10
Baggrund 2: Hvad opstår i 1800-tallet?	s. 11
Baggrund 3: Kort introduktion til Grundtvigs tid	s. 12
Baggrund 4: Citater af Grundtvig	s. 13
Baggrund 5: To vilde ideer fra Grundtvig: Eksamensfrihed og åndsfrihed	s. 17
Baggrund 6: Grundtvigs betydning for folkeskolen, folkestyret og folkekirken	s. 19

Øvelse: Skriv jeres nye nationalsang	s. 22
---	-------

BILAG TIL PRINT

Bilag 1: Danmarkskort	s. 27
Bilag 2: Grundtvigs skæg	s. 28
Bilag 3: Citater af Grundtvig	s. 30
Bilag 4: Den dovne digter	s. 40
Bilag 5: Klassens nye nationalsang	s. 41

FORORD OG FORMÅL

Demokratiet, grundloven, folkeskolen, ytringsfriheden, pressefriheden, folkebibliotekerne, folkekirken, højskolerne, 'danskheden', den nationale sangskat – med meget mere. Alt det er på forskellig vis forbundet med 1800-tallet, og en af dem, der i særdeleshed var med til at påvirke udviklingen i det århundrede, var N.F.S. Grundtvig (1783-1872).

Men hvordan ville Danmark se ud uden 1800-tallet? Og hvorfor er netop dette århundrede præget af så mange initiativer, der har givet form til vores nutidige samfund? Det skal vi undersøge sammen.

Dette forløb vil gennem sang, samtale, diskussion og fantasi sætte fokus på de samfundsmæssige forandringer, som voksede frem i 1800-tallet, og som vi i dag ofte opfatter som selvfølgeligheder. Formålet er at styrke elevernes forståelse af, hvad der har formet nutidens samfund, herunder ikke mindst Grundtvigs betydning. Formålet er dertil at give eleverne mulighed for selv at drømme og reflektere over, hvad det er for et samfund, de gerne vil leve i – og hvad der mon i dag kan igangsætte forandringer.

Hvorfor lige Grundtvig?

Grundtvig var både præst, historiker, forfatter, digter og politiker med mere. Hans betydning for det danske samfund viser sig i både folkeskolen, folkehøjskolen, folkekirken og folkestyret i dag, for ikke at tale om folkeligheden, folkeoplysningen, frisindet og fællessangen. Og selvom Grundtvig er blevet en slags symbol, og det derfor kan være svært at afgrænse, hvad hans reelle betydning egentlig var, så er han stadig den enkeltperson, der har haft størst betydning for udformningen af det danske samfund.

At Grundtvigs indflydelse rækker ind i så forskellige grene af samfundslivet, skyldes blandt andet, at han var optaget af almenyldige fænomener som 'frihed' og 'fællesskab'. Og så var han optaget af, hvordan vi bedst indretter vores samfund. Grundtvig forsøgte at besvare samfundsspørgsmålet ud fra sin egen tid, men i høj grad også ved at se tilbage i historien og ved at forsøge at forestille sig fremtiden.

Historien som afsæt for nutiden og fremtiden

Af historien kan vi lære, at fremtiden også stod åben i gamle dage. Undervisningsforløbet vil bruge historien som afsæt til at diskutere forandringer i nutiden og opfordre til at tænke med på, hvad der skaber et godt samfund. Eleverne vil få mulighed for at dykke ned i alt det, vi i dag tager for givet, og møde præsten og politiker N.F.S. Grundtvig, som giver et par 'vilde ideer' om frihed, vi kan tage med os ind i fremtiden.

Det hele begynder nytårsaften 1799. Der er ingen grundlov, intet demokrati, ingen religionsfrihed eller ytringsfrihed. Der er ingen folkeskole, folkekirke eller folkestyre. Og heller ikke nogen nationalsang. For nogen skal først gøre idéerne til virkelighed. Er det mon dig?

Pssst ... der var en kort periode i 1700-tallet under Struensee med ytringsfrihed i Danmark, men den blev afskaffet igen.

Undervisningsforløbet knytter sig på flere områder til selve formålet med faget historie. Undervejs i forløbet bliver eleverne præsenteret for en række af de store begivenheder og forandringer, som fandt sted i Danmark i løbet af 1800-tallet. Det vil give dem en konkret viden om dansk kultur og historie, ligesom det vil medvirke til en større forståelse for, hvilken betydning historiens udvikling har haft for deres eget hverdagsliv og det samfund, vi lever i.

Arbejdet med 1800-tallet som periode og Grundtvig som historisk person vil desuden være med til at styrke elevernes forståelse af menneskers livsvilkår gennem tiden og give dem indsigt i de store forandringer, vores samfund har undergået undervejs. Eleverne vil gennem deres arbejde med at skabe et nyt samfund – med afsæt i de omvæltninger, som fandt sted i 1800-tallet – opnå en udvidet forståelse for, at deres livsvilkår og samfund er historieskabte, og at de kan laves om. Og dermed forhåbentlig medvirke til at styrke elevernes forudsætninger for og mod til at engagere sig i et demokratisk samfund.

Foruden selve fagets formål så trækker forløbet også tråde til en række af fagets fælles mål samt flere færdigheds- og vidensområder – på 6. til 9. klassetrin. Elevernes arbejde med forløbet vil grundlæggende styrke deres forståelse for kronologi og sammenhæng. Det vil bl.a. komme til udtryk gennem forløbets fokus på 1800-tallet, som giver eleverne en forståelse for de væsentligste træk ved den historiske periode og på forskelle, ligheder og forbindelser mellem 1800-tallet og nutiden. Derudover vil forløbet give eleverne et indblik i, hvorfor denne periode udviklede sig, som den gjorde, men også give dem en indsigt i forudsætninger for de historiske begivenheders forløb og følger.

Det andet centrale fælles mål, som forløbet sigter efter, er historiebrugen og herunder særligt evnen til at forklare samspillet mellem fortid, nutid og fremtid. Dette kommer dels – som nævnt – til udtryk i arbejdet med forbindelserne mellem 1800-tallet og nutiden og dertil særligt i arbejdet med at tegne og beskrive det samfund, de ønsker i fremtiden – og hvorvidt fortiden kan bruges til noget her. Eleverne opnår derved en konkret indsigt i samfundsforhold i fortiden samt en større viden om sammenhængen mellem fortidsfortolkninger, nutidsforståelser og fremtidsforventninger. Forløbet sigter desuden efter at give eleverne værktøjer til at kunne diskutere deres egen historiske bevidsthed, ligesom det ønsker at bidrage til elevernes evne til at analysere brugen af historiske fortællinger i et samtids- og fremtidsrettet perspektiv.

FORLØBETS tilgang

TILGANG OG MATERIALER

Forløbet anvender grundlæggende en hermeneutisk og biografisk tilgang. Sigtet med at anvende disse er et ønske om både at give eleverne en forståelse af, hvordan vi gennem forforståelse og fortolkning af begivenheder fra en anden tid kan nå frem til en større forståelse af vores nutid. Men også at eleverne forholder sig til Grundtvig som en historisk nøgleperson fra 1800-tallet og samtidig bliver opmærksomme på Grundtvigs virkningshistorie og relevans i dag.

Målgruppe

6.-9. klasse

Fag

Historie

Tidsramme

3-4 lektioner

Materialer

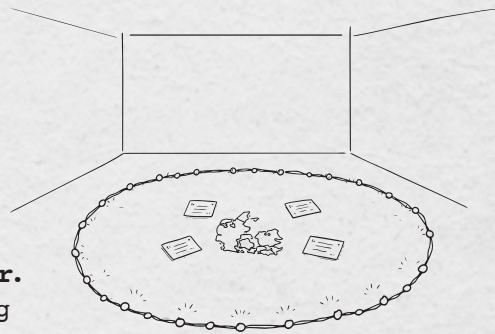
- Højskolesangbøger (eller trykte sangark)
 - Grundtvig citat-kort (se bilag nr. 3)
 - Lang lyskæde
 - Papir med stor tegnet skitse af Danmarkskort
 - Præstekræve eller langt skæg (se bilag nr. 2)
 - Kasse til hver gruppe med farver, tape, sakse, blyanter, magasiner (fx Ud & Se eller gamle aviser)
 - Stort stykke papir/karton til hver gruppe
-

Indretning

Lokalet er et rum med god gulvplads og få eller ingen møbler. Midt på gulvet ligger et stort Danmarkskort eller en tegning af Danmark, som må rives i stykker (se skabelon i bilag 1).

Rundt omkring på gulvet (også oven på Danmarkskortet) ligger citatkort (mindst et per elev – se bilag 3) og højskolesangbøger (eller sangark med teksten til 'I Danmark er jeg født') spredt ud. Uden om det hele ligger en lyskæde, som indrammer rummet.

01

Eleverne kommer stille ind til lyden af rolig musik Inden de går ind, har de fået at vide, at de skal gå stille ind, læse alle citaterne på gulvet i langsomt tempo og vælge et af dem. Det kan være et citat, de kan lide eller er enig med, men det kan også være et, de synes er sært eller ikke forstår. Når de har taget et citat og en sangbog, stiller de sig i en stor rundkreds rundt om Danmarkskortet (3-5 min.)

02

Kort oplæg til fællessangen "I DANMARK ER JEG FØDT". Vi synger sangen sammen (evt. til underlægningsmusik fra app'en til Højskolesangbogen). (5-7 min.)

03

Underviseren giver introduktion til tidsrejsen tilbage til Grundtvigs tid (se baggrundstekst 1). Hvordan så Danmark ud nytårsaften 1799? (5 min.)

04

HVAD ER DER IKKE I 1799? Eleverne skal hver nævne en ting der IKKE findes, men som findes i dag. For hver ting der ikke findes afrites et lille stykke af Danmarkskortet. Eleverne må gerne nævne nyere ting som fx mobiltelefoner og købepizzaer, men hjælp dem også til at komme på noget af alt det, der opstår i 1800-tallet (fx folkeskolen, stemmeretten, religionsfriheden, offentlige museer og biblioteker m.m. – se inspirationsliste i baggrundstekst 2). (10-15. min.)

05

FORANDRING ER PÅ VEJ ... Underviseren giver en introduktion til Grundtvigs tid/verden i begyndelsen af 1800-tallet (5-10 min.)

06

Eleverne skal samtale to og to om de citater, de har valgt. Hvad betyder det (og hvad betyder det for dig?), hvorfor er det et vigtigt citat? Forstår du citatet – eller er det mærkeligt? Imens eleverne taler sammen, kan underviseren iføre sig Grundtvigskægget (se bilag 2), derefter udbredes samtalen til plenum hvor 'Grundtvig' kan hjælpe med at forklare, hvad citaterne betyder (se baggrundstekst 4). (10-15 min.)

07

Underviseren introducerer 'to vilde ideer fra Grundtvig', som aldrig blev fuldt realiseret (se baggrundstekst 5): 'eksamensfrihed' og 'åndsfrihed' (ytringsfrihed, religionsfrihed, forsamlingsfrihed, foreningsfrihed, opdragelsesfrihed) som oplæg til at eleverne herefter skal begynde at TENKE STORT og bygge et nyt samfund. (10-15 min.)

08

BYG JERES EGET SAMFUND. Der laves fire stationer i rummet (eller flere, hvis der er mange elever). Med papir, aviser, blade, farver, pap, saks og lim skal eleverne skrive/tegne deres bud på et nyt samfund.

OBS: Vi er nu ikke længere i 1799, men i nutiden. Men samfundet er 'tomt', for vi har jo slettet en hel masse. Så hvad skal der være? Demokrati? Ferie hele året? Kæmpestore fængsler? Flere rettigheder til fugle og fluer? Hvad er vigtigt og hvorfor? (20-30 min.)

09

Vi samler gruppernes papirer og går på opdagelse i det fælles 'nye samfund' sammen. Hvad er med, hvad er mærkeligt, hvad er modstridende, hvad er virkelig nytænkt? Er Grundtvigs vilde ideer med i en eller anden form? (10-15 min.)

10

Eleverne prøver sammen at skrive et nyt vers til deres egen nationalsang ud fra deres fælles samtale om det nye samfund (på melodien til I Danmark er jeg født). (15-30 min.)

11

Afslutning: Klassen synger den nye nationalsang. (3 min.)

Det bliver sgu
et "ja" fra mig.
Hvad siger du,
Blachman?

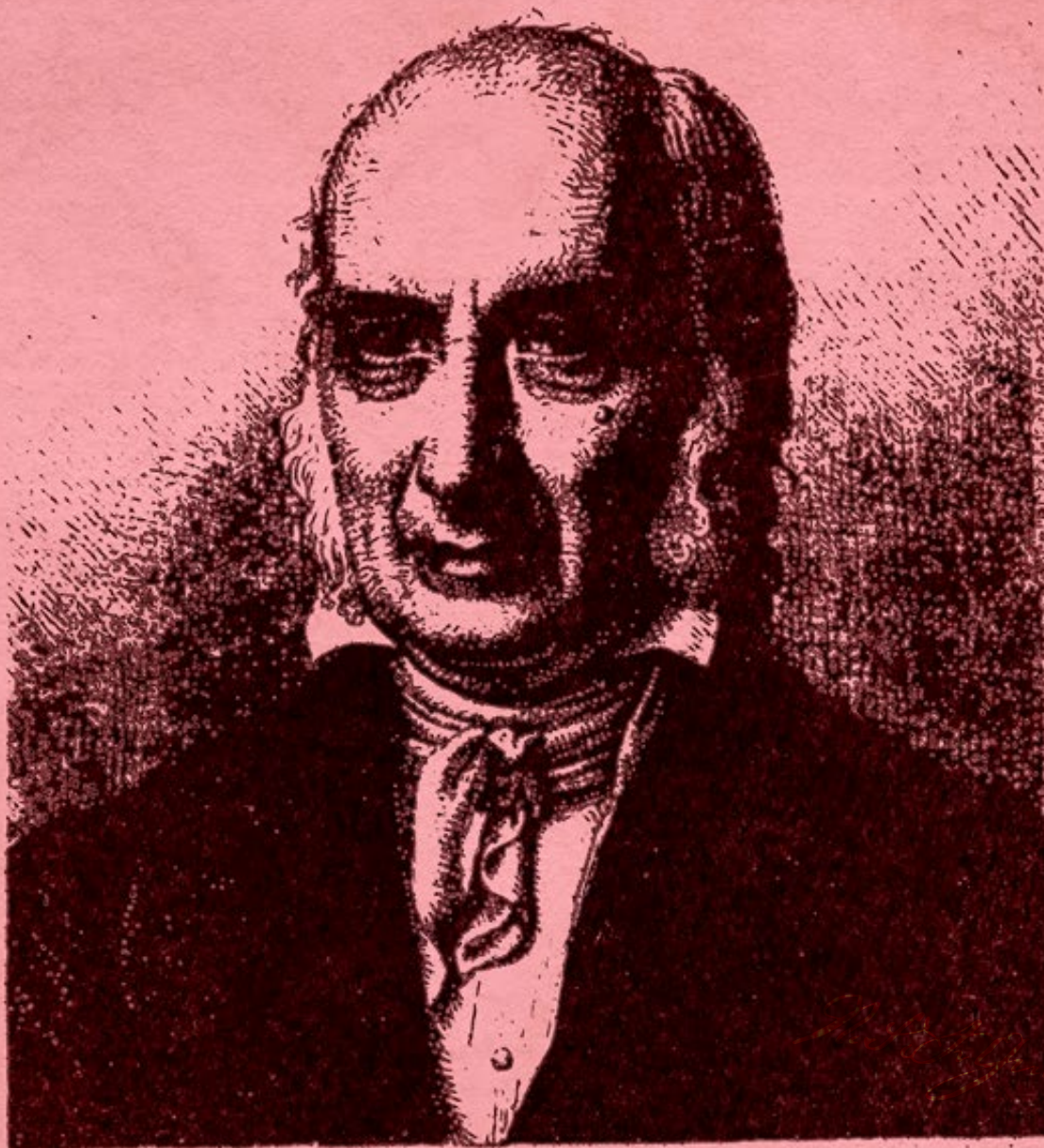
Vil du vide
mere om, hvem
Grundtvig var?

Video

Podcast

BAGGRUNDS- TEKSTER TIL UNDERVISEREN

Baggrund 1

PÅ TIDSREJSE TIL DANMARK I 1799

Vi skal nu på en tidsrejse sammen. Og I skal prøve at forestille jer, at det er nytårsaften i år 1799. Lige på tærsklen til et nyt århundrede. Danmark er på det tidspunkt et geografisk meget større land, end vi kender i dag, der strækker sig fra Slesvig-Holsten i syd til Norge i nord. Og det er også et land, hvor langt størstedelen af den samlede befolkning lever på små bondegårde og husmandssteder på landet. Til sammenligning bor der i 1799 kun ca. 4.000 indbyggere i Aarhus, mens tallet i København er omkring 100.000.

Danmark er også et fattigt land, hvor mange lever under kummerlige forhold i et meget klassesdelt samfund, og hvor adelen og den enevældige kong Frederik d. 6. bestemmer det meste. København er en lille by, som på det her tidspunkt er omkranset af en stor vold (dvs. en mur). Inden for voldene lever folk meget tæt og ofte sammen med deres husdyr i små lejligheder. Der lugter af møg, og københavnernes dør af simple sygdomme på grund af mangel på adgang til lægehjælp og medicin, mens gentagne kolera- og koppeepidemier hærger i gaderne. Og det er altså et helt andet land end det Danmark, vi kender i dag.

Nu skal vi rive Danmark fra hinanden. Og vi skal sammen finde frem til, hvad der ikke er i samfundet i år 1799, men som er der i dag. Hvad er der ikke i Danmark på det her tidspunkt i historien? (Grundloven, frihedsrettigheder, velfærd, folkeskolen mm.)

Baggrund 2

HVAD OPSTÅR I

1800-tallet ?

~~~~~

Inspirationsliste med
forslag til, hvad man kan
slette, når man skal slette
1800-tallet i Danmark

Andelsbevægelsen (fra 1860'erne)

Børnehaven (1871, dog kender vi allerede fra år 1605 til det første 'tugt- og børnehus', som dog nok var lidt noget andet)

Dansk Kvindesamfund (1871)

DBU / Dansk Boldspil-Union (1889)

Det danske mindretal i Tyskland (opstår med grænsedragningen efter nederlaget i 1864)

En national identitet

Fagbevægelser (i Danmark slår forskellige mindre organisationer sig sammen i De Samvirkende Fagforbund, der siden bliver til LO, i 1898)

Fattighjælpen (grundlovssikret rettighed siden 1849)

Folkekirken (oprettes med Grundloven i 1849)

Folkeskolen (Skoleloven 1814 indfører almindelig skolegang)

Folketinget (og Landstinget – begge dele indføres i 1849)

Friskoler (Friskoleloven er fra 1855)

Grundloven (1849 – herunder religionsfrihed, ytringsfrihed, foreningsfrihed m.m.)

Højskolen (første højskole oprettes i Rødding 1844)

Højskolesangbogen (første højskolesangbog, der bare hed Sangbogen, er fra 1894)

Ideologier (fx liberalismen og socialismen)

Industrialiseringen

Jernbanen (1844 mellem Altona og Kiel (der dengang hørte til Danmark) og 1847 mellem København og Roskilde)

Nationalbanken (1818)

Nationalsangen (Johannes Ewalds tekst til 'Kong Christian' er fra 1779, komponist ukendt, sangen fik sin endelige form af Frederik Kuhlau i forbindelse med, at den blev slutningssang i festspillet Elverhøj, 1828. 'Der er et yndigt land' med tekst af Adam Oehlenschläger 1819 og melodi af H.E. Krøyer 1835)

Nationalstaten

Offentlige biblioteker (1885)

Offentlige museer (første offentlige museum i Norden i bispegården i København 1808)

Politiske partier (Det Forenede Venstre dannes fx i 1870, og Socialdemokratiet vokser ud af den socialistiske arbejderbevægelse, der dannes i 1871)

Private banker (den første oprettes af C.F. Tietgen 1857)

Røde Kors (1863)

Stemmeretten (med Grundloven i 1849 får mænd over 30 år stemmeret, hvis de har egen bopæl (dvs. ikke står i tjeneste hos nogen), ikke er kriminelle og ikke er modtagere af fattighjælp)

Sundhedskollegiet (Sundhedskollegiet var et centralforvaltningsorgan, der havde til formål at føre tilsyn med medicinalvæsenet og alle offentlige sundhedsforanstaltninger. Dannet i 1803)

Telegraafen (i 1854-56 anlægges en telegrafledning tværs gennem landet. Samtidig er 1800-tallet det århundrede, hvor der er skrevet flest breve, fordi flere kunne læse og skrive)

Baggrund 3

KORT INTRODUKTION TIL GRUNDTVIGS TID

Nu hvor vi har revet Danmark fra hinanden, står vi tilbage med et helt andet samfund. Et samfund i 1799, hvor meget af det, vi tager for givet i dag, ikke var andet end vage forestillinger og drømme om fremtiden.

Nogle år forinden havde der fundet en meget skelsættende begivenhed sted i Frankrig, som skulle sætte en udvikling i gang i resten af Europa. En udvikling som også skulle vise sig at få stor betydning for både Grundtvig og Danmark. I 1789 havde Den Franske Revolution varslet et opgør med den gamle verdens systemer, hvor kongen, adelen og kirken sad alene på magten. Og revolutionen i Frankrig havde samtidig angivet en ny retning og et krav om medbestemmelse og basale frihedsrettigheder for alle borgere. Idéen om, at alle mennesker er lige, var inspireret af tanker, som var vokset frem i løbet af oplysningstiden. Og ønsket om forandring og frihed spredte sig nu som en steppebrand af ulmende uro og kaos til resten af Europa. Også til Danmark.

10 år efter, i 1799, er Grundtvig 16 år gammel og indskrevet som student på den strenge latinskole, Aarhus Katedralskole. Grundtvig er, ligesom resten af danskerne, uden viden om de store forandringer af samfundet, som de skal opleve i løbet af det næste århundrede. Men han kan mærke, han lever i en tid med omvæltning og uro, men også med store muligheder. Og det er allerede i de år, kimen bliver lagt til nogle af de tanker og idéer, som Grundtvig senere skal udfolde i sine mange tekster og sange.

Noget af det, Grundtvig er særligt optaget af, er, hvordan den danske befolkning skal blive et *folk* og blive i stand til at tage del i det spirende folkestyre. Grundtvig ønsker nemlig ikke, at det skal ende med, at kongefamilien får hugget hovedet af, sådan som det skete i Frankrig. I stedet for vold og kaos må vejen til medbestemmelse gå gennem oplysning, frihed og fællesskab.

Nogle af Grundtvigs tanker og idéer om skolen, kirken og samfundet har I allerede mødt. I valgte hver især et citat-kort, da I trådte ind i lokalet. Og nu må I meget gerne samtale med jeres sidemakker om, hvorfor I valgte netop det citat?

Hvad tror I, Grundtvig mente med det, han sagde? Hvorfor synes du, citatet er vigtigt?

Baggrund 4

CITATER AF

GRUNDTVIG

Se bilag 3 med citater til print

Om citaterne

"... om så end hele folket lægger sin vankundighed [uvidenhed] sammen, bliver der dog ikke visdom derudaf..." (fra Grundtvigs Mands Minde-foredrag, 1838)

INFO: Citatet betyder – groft sagt – noget i retningen af, at selvom man er mange, kan man godt være dumme. Det kan bruges til at tale om flertal og mindretal i et demokrati.

Når man stemmer om noget – fx i folketinget eller i en skoleklasse – og der er fundet et flertal, så bliver det sådan. Men det betyder jo ikke nødvendigvis, at det er en klog beslutning. Grundtvig er i dag kendt som en, der var med til at give demokratiet form i 1800-tallet, men han var faktisk også skeptisk over for nogle elementer i demokratiet – fx overfor afstemninger. Og også i dag kan man sige, at det er en fortsat udfordring at sørge for, at mindretal ikke bare bliver kørt over, når flertallet har fundet en løsning. Vigtige elementer i et demokrati er derfor også de grundlæggende principper, vi netop ikke hele tiden stemmer om, nemlig fx foreningsfrihed, ytringsfrihed, religionsfrihed, som sikrer plads til uenighed og plads til mindretal.

"Hvad sandhed er, må tiden vise" (fra Grundtvigs Mands Minde-foredrag, 1838)

INFO: Citatet betyder, at man ikke kan have patent på sandheden, men at vi samtidig bevæger os frem imod den. Det betyder også, at sandhed ikke bare kan være hvad-som-helst-for-hvem-som-helst. Citatet kan bruges til at tale om, hvad der sker, hvis vi ikke længere mener, at sandhed og løgn findes, og alle bare kan hævde, at 'jeg føler' at det er rigtigt. Det kan samtidig bruges til at tale om, om vi bliver klogere og klogere som 'menneskehed', og om vi skal tænke om fortidens mennesker, at de var 'dummere' end os. For Grundtvig – der dels var kristen og dels var inspireret af, men også kritiker af den tyske idealisme (Hegel, Fichte, Schelling) – var 'fremskridt mod større indsigt og klarhed' forbundet med en større og større virkeliggørelse af Guds ånd. Det sidste er nok for indviklet at bevæge sig ind på, men det er afgørende, at sandhed for Grundtvig er mere end 'fakta' (at vand stivner, når det køles ned, og fordamper, når det opvarmes – osv.). Det handler også om 'sandheden om menneskelivet'.

"Liv uden bevægelse kan være godt nok for gulerødder og kålhoveder, som ikke er bedre vant" (fra Statsmæssig oplysning, Grundtvig 1983 - udgivet posthumt)

.....

INFO: Citatet er umiddelbart let at forstå: Gulerødder sidder fast, hvor de er, mennesker har ben og kan bevæge sig. Men det kan lægge op til at tale om meget mere end 'bevægelse' i fysisk forstand. Det kan også handle om, at livet kan stivne, hvis vi har alt for travlt med at sige, at 'sådan plejer vi at gøre', og hvis vi altid skyder nye ideer og forslag til forandring ned.

.....

"Da har i rigdom vi drevet det vidt, når få har for meget og færre for lidt" (fra sangen 'Langt højere bjerge' Grundtvig 1820)

.....

INFO: Citatet er et af de meget brugte Grundtvig-citater. Ofte forbindes det med den økonomiske politik i den moderne danske velfærdsstat, som tog form i 1900-tallet – som Grundtvig jo ikke kendte noget til. Og i virkeligheden var Grundtvig mere optaget af, at det skulle være muligt for mennesker at kunne klare sig selv end af økonomiske støtteordninger til fattige, som han faktisk talte imod som medlem af folketinget. Samtidig var han også fx engageret i udviklingen af en skole for forældreløse børn – så helt galt var det ikke med hans sociale bevidsthed. Men citatet kan ikke bruges som et dækkende billede på Grundtvigs syn på fordelingspolitik.

Men det kan bruges til at tale om, hvad rigdom er, og hvad det vil sige at være et rigt samfund: Er vi rige, hvis nogle få mennesker har mange penge? Eller er vi rige, hvis man kan gå trygt på gaden – fordi fattigdom ikke bringer mennesker ud i vold og kriminalitet? Kan man være rig på kunst, viden, natur? Osv.

"Når man virkelig er klog, vil man altid gerne blive klogere, og lærer derfor af fjender såvel som af venner" (fra Nordens mytologi, Grundtvig 1832)

.....

INFO: Citatet betyder vel noget i retningen af, at man er 'dum', hvis man hævder at vide det hele, og 'klog', hvis man ved, at der altid er mere at lære og forstå. Og så kan man også sige, det på en måde handler om ekkokamre, og om at vi er nødt til at lytte til dem, vi er uenige med, hvis vi vil have et helhedsorienteret perspektiv på tingene.

.....

"Mennesket er ingen abekat, bestemt til først at efterabe de andre dyr, og siden sig selv til verdens ende" (fra Nordens mytologi, Grundtvig 1832)

INFO: Grundtvig og Darwin er jo samtidige. Og man kunne tro, at citatet om, at mennesket ikke er en abe, er en replik til Darwin. Men Darwins 'Arternes oprindelse' udkom først i 1859, og citatet skal derfor ikke ses som en kritik af evolutionsteorien. Tværtimod indgår citatet i en sammenhæng, hvor det faktisk netop handler om udvikling: At vi som menneskehed bevæger os mod større klarhed og indsigt.

Men pointen er, at vi udvikler os i frihed. Vi er ikke 'kun' dyr, der har adfærd, vi er også frie mennesker, der kan få nye ideer og træffe selvstændige beslutninger. Citatet kan bruges til at tale om, hvorvidt vi er helt styret af det, vi kommer af eller er født med (forældre, socioøkonomiske vilkår, nationalitet, udseende osv.), eller vi også hver især har mulighed for at bryde rammerne. Hvor stor er menneskers frihed?

"Han har aldrig levet, som klog på det er blevet, han først ej havde kær" (fra sangen 'Nu skal det åbenbares', Grundtvig 1834)

INFO: Citatet er blevet brugt som en slags pædagogisk mantra: Man kan ikke forstå noget, man ikke er engageret i. Og det er ikke nok at få informationer om noget, personlig indlevelse og livserfaring er også nødvendigt, hvis man vil blive 'klog på det'. Et andet sted siger han, at bøger er 'døde', hvis ikke der er 'liv i læseren'. Grundtvigs pædagogik og hans kamp for fx at få etableret højskoler i Danmark handlede bl.a. om at fremme 'folkelig livsoplysning'. Han kritiserede skolerne i sin samtid for at dyrke udenadslære og terperi, og han vendte sig imod den opfattelse, at de, der havde læst de tykke bøger – på latin, tysk eller fransk – var de 'lærde', og de andre var bare 'almue'.

Grundtvigs kamp mod uddannelseshierarkiet og mod den stive tilgang til indlæring har haft stor betydning i Danmark. Men i dag kunne man måske få lyst til at udfordre citatet lidt og spørge, om ikke det også kan være omvendt: Kan man ikke få noget 'kær' gennem mere viden? Eller hvad skal der til for, at et emne bliver interessant? Hvordan bliver noget, der virker fremmed (fx indsigter fra fortiden eller viden om fremmede kulturer), til noget vedkommende og relevant?

"Frihed for Loke såvel som for Thor" (fra Nordens mytologi, Grundtvig 1832)

INFO: Her har vi også at gøre med et af de mest brugte Grundtvig-citater. Det handler om åndsfrihed (tros-, tanke- og ytringsfrihed), og om at tilkende andre mennesker den samme frihed, som man gerne vil have til sig selv. Inden for den nordiske mytologi kæmper guden Thor på det godes side, og han kæmper en ærlig kamp. Loke, derimod, spiller ikke altid et ærligt spil. Men betyder citatet så, at der også skal være frihed til løgn?

Det vil Grundtvig mene. For kun hvis der er frihed til løgn, bliver 'sandheden holdt vågen' – som han skriver et andet sted. Man kunne også sige, at i totalitære samfund bliver 'sandheden' ofte defineret oppefra, og derved bliver sandhed til løgn. Der er derfor brug for, at der er frihed til at tænke og sige andet end den 'definerede sandhed'. Citatet kunne lægge op til at tale om, om der skal være grænser for friheden – og hvordan vi i så fald sætter grænserne uden at indsnævre åndsfriheden for meget.

"Den er ikke selv fri, som ikke vil lade næsten være det med sig"
(fra Grundtvigs Mands Minde-foredrag, 1838)

INFO: Citatet er måske let nok at forstå – hvis ellers man ved, at 'næsten' er et navneord, der betyder 'ethvert andet menneske, der krydser min vej' (som i ordet næstekærlighed). Men man kan jo tale om, om det er rigtigt. Kan man være fri i en verden, hvor andre mennesker ikke har frihed? Og hvad er overhovedet frihed? Har det at gøre med at kunne vælge mellem forskellige muligheder? Eller har det at gøre med at have en fælles åben offentlighed, hvor tanker og ideer kan bringes i spil? Eller hvad er frihed?

"Fantasi og følelse hører lige såvel til et ordentligt menneske som forstand"
(fra Statsmæssig oplysning, Grundtvig 1983 – udgivet posthumt)

INFO: Grundtvig var kritisk over for sin samtids 'rationalister', som han mente, lagde for ensidig vægt på 'fornuften'. Han pegede på, at mennesker består af både hoved, hånd og hjerte, og at vores tilgang til verden, når den er mest frugtbar, både består i at få øje på årsagssammenhænge (med forstanden), at indleve os i verden (med følelserne) og ved at udkaste ideer og forestillinger om, hvordan den kunne se ud (med fantasien). I dag ville man måske kalde hans menneskesyn 'holistisk'. Citatet kunne lægge op til at tale om, hvad fantasi er for noget – og hvad der sker, hvis vi glemmer, at fantasi hører med til at være 'et ordentligt menneske'.

Baggrund 5

TO VILDE IDEER FRA GRUNDTVIG: EKSAMENSFRIHED OG ÅNDSFRIHED

Nu står I her og har slettet alt muligt, som er blevet opfundet eller indført i Danmark siden 1799. Det betyder, at rigtig meget af det, I kender, er væk – fx stemmeretten, folkeskolen og ytringsfriheden. Om lidt skal I i gang med at beslutte, hvad I vil have tilbage, og hvad I synes hører med til et godt samfund. I skal altså i gang med at indrette samfundet, sådan som I gerne vil have det og derved lave et nyt bud på fremtidens samfund.

Nu er I altså ikke længere i 1799. I er i Danmark, og måske er det lige nu. Men alt det, der blev til i 1800-tallet er væk. I skal selv indrette et samfund. I skal fx beslutte, om det skal være et demokrati, og måske skal I også finde måder at passe bedre på insekter og frøer og bier? Eller måske skal I indrette samfundet på en måde, hvor vi arbejder lidt mindre og leger lidt mere?

Men inden I går i gang, får I lige to vilde ideer fra Grundtvig, som I kan bruge eller lade være. De mødte en del modstand på Grundtvigs tid, men nu får I dem.

Den ene: **Eksamensfrihed**

Grundtvig mente, at mennesker gerne ville lære noget – fordi vi er nysgerrige og ivrige efter at forstå verden, historien, videnskaben og os selv bedre. Og han mente, at eksaminer og karakterer er med til at gøre vores nysgerrighed mindre. For pludselig bliver vi mere optagede af at lære det, læreren synes er vigtigt og rigtigt, end rent faktisk at forstå verden. Grundtvigs idé om eksamensfrihed kom til at præge efterskoler, højskoler og nogle friskoler i Danmark. Men ville det mon også være en god idé at droppe eksaminer og karakterer i folkeskolen? Ville det gøre os mere ansvarlige og selvstændige, fordi vi ville vide, at vi selv måtte bidrage til undervisningen for at finde frem til, hvad der var vigtigt at forstå og vide? Eller ville det gøre os mere ligeglade og dovne, fordi der ikke var nogen 'point' at hente?

Den anden: **Åndsfrihed**

Åndsfrihed er et ord, der dækker over sådan noget som tankefrihed, ytringsfrihed, religionsfrihed, foreningsfrihed og opdragelsesfrihed. De fleste mennesker går ind for frihed – når man spørger dem. Men frihed betyder jo altså også frihed til dem, man ikke kan lide. Grundtvig vidste godt, at frihed er farligt – og at der fx findes mennesker, som siger onde og hårde og krænkende ting om andre. Men for ham var friheden vigtigere end at lave regler for, hvad man må sige. For han var bange for, at vi ville komme til at definere grænserne for snævert og lukke af for tanker og ideer, vi måske burde lytte til. Derfor gik han ind for meget mere frihed, end mange mennesker i dag mener, vi skal have. Det hang sammen med, at han i det store og hele havde stor tiltro til mennesker: Vi blomstrer i frihed, mente han. Også selvom der altid vil være nogle (få), der misbruger friheden. Han havde også stor tiltro til, at forældre vidste, hvad der var bedst for deres børn. Derfor gik han også ind for opdragelsesfrihed – altså friheden til at man som forældre selv bestemte, om ens børn skulle i skole, og om det var vigtigst, at børnene lærte matematik eller svømning eller vævning eller tværføjte.

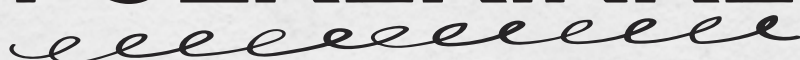

(Men) hvor meget frihed ønsker vi i samfundet i dag? Skal der være tanker, der ikke må siges højt – og hvilke? Skal der være noget, man ikke må tro på? Og hvem skal definere det? Og hvor stor frihed skal forældre – eller evt. børnene selv – have i forhold til at bestemme, hvad der er vigtigt at lære?

Baggrund 6

GRUNDTVIGS BETYDNING FOR FOLKESKOLEN, FOLKESTYRET OG FOLKEKIRKEN

Se næste side ...

bagGRUNDTVIG

AF KATJA GOTTLIEB,
CENTER FOR GRUNDTVIGFORSKNING,
AARHUS UNIVERSITET

Digterpræsten N.F.S. Grundtvig (1783-1872) levede i de år, hvor Danmark blev moderne. Hans samtid var præget af betydelige sociale, kulturelle, økonomiske og politiske ændringer, og Grundtvig spillede, skønt konservativ af natur, en betydelig rolle i de forandringer, samfundet i disse år gennemløb. Han nåede i sit lange liv at virke som både præst, digter, filosof, historiker, filolog, skolemand og politiker, og hans indflydelse og tanker har rakt langt ud over 1800-tallet og indvirker stadig på vores dagligdag.

I denne kortfattede introduktion ser vi på tre samfundsinstitutioner, som Grundtvig har haft afgørende betydning for udviklingen af: folkeskolen, folkestyret og folkekirken.

Folkeskolen

Grundtvig er almindeligt kendt som skoletænkere, men begynder man at interessere sig for, hvordan han helt konkret har haft indflydelse på skolen, kan det være svært at beskrive. Det skyldes, at Grundtvig i bund og grund ikke gik ind for børneskoler, men mente, at børn skulle undervises hjemme. Grundtvigs egen latinskole-tid på Aarhus Katedralskole huskede han senere i livet ikke tilbage på med begejstring. Selvom han klarede sig fint, beskrev han det som en tid præget af sløvhed,

dovenskab og kortspil. Hans skoleoplevelser dannede afsæt for hans modstand mod "den sorte skole" eller "skolen for døden", som han også kaldte den skole, der er præget af disciplin og udenadslære. I modsætning til dette stod Grundtvigs tanker om en "skole for livet", hvor hovedopgaven skulle være at kaste lys over livet, så mennesket, både som individ og som del af et fællesskab, opnåede større indsigt. Det begreb kaldes livsoplysning, og essensen af det begreb er måske smukkest beskrevet i Grundtvigs sang 'Er lyset for de lærde blot', hvor vi synger: "Oplysning være skal vor lyst, / er det så kun om sivet, / men først og sidst med folkerøst / oplysningen om livet." Den oplysning, Grundtvig ønskede skulle blive alle mennesker til del, så han udfoldet i den folkelige højskole, som han forestillede sig skulle henvende sig til den store del af befolkningen, som udgjordes af almindelige borgere og bønder. Den skole, Grundtvig så for sig, skulle være frivillig og eksamensfri, undervisningen skulle baseres på samtale, og drivkraften skulle være elevernes personlige lyst til at lære. Og så skulle den være for ungdommen.

Det blev skolemanden Christen Kold (1816-1870), der omsatte Grundtvigs tanker om en skole, der havde øje for oplysning og fantasi, til et pædagogisk program for børneskolen. Det var i bogen Om Børneskolen fra 1850. Heri argumenterer Kold for en undervisning, der skal være til umiddelbar nytte eller fornøjelse for barnet: "Man kommer ikke langt med det dyr, man skal slæbe i marken, siger ordsproget, og mon man da skal komme langt med det barn, man skal slæbe i skole, ja, slæbe igennem hele skoletiden? Er undervisningen trættende og kedelig, enten fordi den er en idelig gentagelse, som så ofte er tilfældet, eller fordi den overstiger barnets synskreds og ikke er afpasset efter dets evner, vil i begge tilfælde frugterne udeblive," skriver han blandt andet. Denne holdning, at skolen er for livet her og nu, har sat spor i den danske folkeskole langt op i nyere tid, hvor det fx har kunnet aflæses i formålsparagraffens formuleringer om at skolen skal give eleverne "nyttige kundskaber" og fremme den enkelte elevs "alsidige personlige udvikling." Det var først i 2006, elevens personlige udvikling forsvandt ud af formålsparagraffen, og fokus blev forskudt sådan, at folkeskolens opgave nu er at give eleverne kundskaber og færdigheder, "der forbereder dem til videre uddannelse".

bagGRUNDTVIG

Folkestyret

I februar 1848 udbrød der igen revolution i Frankrig (første gang var i 1789). Oprørstrangen bredte sig i de følgende måneder til flere steder i Europa. Det var nye tider. Revolutionsbølgen nåede også til Danmark. Fra hertugdømmerne Slesvig og Holsten lød der fra den tyske del af befolkningen krav om fri forfatning og en løsere tilknytning til Danmark. Også i København gik et optog på ca. 15.000 danske borgere d. 21. marts til kongen Frederik d. 7. for at bede om en fri forfatning. En begivenhed, der skulle føre til etableringen af det danske folkestyre.

Grundtvig var ikke blandt deltagerne i optoget, og i det hele taget så han på forandringerne med bekymring. Han var tilhænger af oplyst enevælde, og stænderforsamlingerne, der siden 1834 havde fungeret som rådgivende organer for kongemagten, gav efter Grundtvigs mening befolkningen rigelig mulighed for at debattere og deltage i den politiske udvikling. Med hensyn til folkestyret var Grundtvig bekymret for, hvorvidt man uden videre kunne importere et udenlandsk politisk styre, som befolkningen på mange måder ikke var oplyste nok til at kunne håndtere. Grundtvig frygtede, at man i stedet indførte pøbelvælde.

Da valget til Den Grundlovgivende Rigsforsamling i efteråret 1848 stod for døren, stillede Grundtvig dog op, og i november blev den 65-årige Grundtvig valgt i Præstø, hvor han som ung havde været præst. De kommende år udfoldede Grundtvig sig sideløbende med sin præstegerning som politiker. Han var medlem af Folketinget 1849-1852, nogle måneder af 1853 og 1854-1858, og i 1866 sad han nogle måneder i Landstinget.

Som politiker var Grundtvig ikke nem. Han blev af mange af tidens politikere betragtet som en arrogant kværlant. Han stillede i Den Grundlovgivende Rigsforsamling mange ændringsforslag til grundlovsudkastet. Kun få af dem fik betydelig opbakning. På den baggrund kan det virke lidt paradoksalt, at han i dag regnes som en af ophavsmændene til det danske demokrati. Men man kan sige, at selvom Grundtvig ikke fik stor direkte indflydelse på sin samtids politiske beslutninger, så har hans tanker om folkeoplysning og frihed, herunder, religions- og ytringsfrihed, på mange måder haft indirekte betydning for det

danske demokrati. Efter Grundlovens vedtagelse affandt Grundtvig sig med folkestyret og engagerede sig også levende i det, endda i en sådan grad at han protesterede voldsomt, da politiske kræfter oven på nederlaget i 1864 begyndte at arbejde for en indskrænkning af valgretten og en styrkelse af Landstingets magt. For at forhindre en indskrænkelse af valgrettet, lod den nu 82-årige Grundtvig sig vælge til Landstinget. Han blev valgt, men han magtede ikke at stoppe grundlovsændringen.

Til gengæld er hans navn nu uløseligt forbundet til det danske folkestyre.

bagGRUNDTVIG

Folkekirken

I dag er tre ud af fire danskere medlem af det, vi kalder den danske folkekirke. Betegnelsen folkekirke anvendes ifølge ordbogen om et kirkesamfund, som har størstedelen af en befolkning som frivillige medlemmer og støttes økonomisk af staten, samtidig med at kirkesamfundet er teologisk selvstændigt. En folkekirke er altså noget andet end en statskirke – om end den har forbindelse til staten. Ser man nærmere på begrebet ”folkekirke”, så er det tæt knyttet til Grundtvigs tid. Ordet anvendtes første gang i 1841 af den senere biskop P. Chr. Kierkegaard, og derfra må det være gået hurtigt. Det kan i hvert fald genfindes i den danske Grundlov fra 1849, hvorfra det, ifølge Ordbog over det danske sprog, har vundet hævd. Men hvad gik så forud? Og hvilken rolle spiller Grundtvigs tanker for folkekirken?

For at forstå det kan man rette blikket mod Grundtvigs ungdom. Her havde 1700-tallets oplysningstanker sat sit præg på den danske kirke, og rationalistiske teologer havde erstattet forestillingen om en Gud, der griber ind i menneskers liv, med tanken om en Gud, der én gang for alle har skabt verden, der derefter fungerer nærmest som et maskineri. Den rationalistiske kristendom betonedes kristendommen som en fornuftig morallære, og kristendommen blev i den forståelse en videnskab, der krævede teologer til at fortolke, hvad sandheden er, og hvordan man derudaf skal leve sit liv. Den rationalistiske kritik af kristendommen indbefattede ønsker om at modernisere og afmytologisere Bibelens fortællinger, og bevægelsen fik også sat sit præg på den autoriserede danske salmebog, som fra 1798 lagde vægt på moralske og dogmatiske salmer og havde nedtonet ’den historiske salme’, som er det, vi i dag vil beskrive som ’fortællende salmer’, der episk genfortæller bibelhistorien og bringer vores nutidige liv med ind i fortællingen (sådan som Grundtvig fx gør i salmen Dejlig er den himmel blå – og i mange andre salmer).

Vor Frue Kirke i Odense mod Nord. 1756.

bagGRUNDTVIG

Som en modvægt hertil opstod der blandt lægfolk i Danmark i det tidlige 1800-tal en række gudelige vækkelser, der havde rødder i pietismen. Den pietistiske kristendom er historisk set mangesidig, men ordet har sin rod i det latinske ord 'pius', der betyder 'from', og pietisme kan forenklet betegnes som en inderlig kristendom, der betoner studiet af Bibelen og from livsførelse forankret i Luthers lære. Det danske kirkelandskab var i starten af 1800-tallet præget af kampe mellem den rationalistisk orienterede akademiker-kristendom og vækkelsesbevægelserne. Grundtvig befandt sig dårligt i begge lejre.

En kort overgang i sin ungdom hældede Grundtvig mod den bibeltro kristendom, men i 1825 gjorde han en opdagelse, som kom til at få stor betydning. Ikke bare for ham selv, men også for den måde, mange i dag forstår kirken på. Grundtvig opdagede gennem omfattende studier, at kristendommen gik forud for Bibelen. Den kristne menighed havde siden begyndelsen været samlet i et fællesskab omkring dåb, nadver og forkyndelse, og de ord, der lyder ved dåb og nadver, herunder trosbekendelsen, forstod Grundtvig som ord fra Jesus selv, og derfor er Jesus i kraft af sit ord altså levende til stede ved hver eneste gudstjeneste på tværs af tid og sted. Denne opdagelse, som et blevet betegnet som "Den mageløse opdagelse", betyder, at kristendommen på samme tid er historisk forankret og lyslevende gennem ordet, der genlyder i menighedens fællesskab.

Grundtvig bevægede sig altså fra bibelkristendom til det, man kan betegne som en kristendom med menigheden, fællesskabet og troen i centrum. For Grundtvig var kirken og præstestanden ikke hellig, men til gengæld var frihed en nødvendighed. Præsterne skal have frihed til at forkynde, hvad de tror, men den enkelte skal også have frihed til at vælge sin forkynder. Også selvom det giver os en kirke, der skal skabe rum til mange forskellige og ind i mellem modstridende opfattelser. Derfor kæmpede Grundtvig også for retten til at løse sognebånd, så man selv kan vælge kirke og præst i overensstemmelse med sin overbevisning. Den ret blev indført i 1855.

G. Rosenkilde's Atelier, Vingaardstræde No. 1, København, 1867.

Skriv jeres
egen nye
national
sang!

ØVELSE

Hvor svært
kan det være?
LOL

Der findes mange eksempler på, at gode sange er skrevet på allerede kendte melodier. Herunder er skitseret fire øvelser, I kan bruge til at skrive jeres helt egen nye nationalsang som afslutning på forløbet.

.....

01

Ordkløveren: Vælg sammen ti ord fra den fælles samtale om jeres samfund, som I mener, skal indgå i en ny nationalsang. Tal om hvad ordene betyder.

02

Den dovne digter: Indsæt ord fra den fælles samtale om jeres samfund på de tomme pladser i verset fra "I Danmark er jeg født". Vælg ord som passer med de rigtige antal stavelser (find sangark til den dovne digter i bilag 4).

03

Forfatteren/knækprosaisten: Skriv en knækprosaetekst om jeres fælles nye samfund med 75 stavelser, som passer med de samlede antal stavelser i "I Danmark er jeg født". Prøv sammen at synge teksten på den gamle melodi – husk teksten ikke behøver at rime! (find sangark i bilag 5)

Eksempel:

Danmark er et lille land med plads til alle. Men noget er helt galt. Vi lukker grænserne for nogle og åbner dem for andre. Tror vi kan redde klimaet ved at stemme hvert fjerde år. Noget må forandres. Nogen må gøre noget. Det er vor generations – fremtid, som er på spil.

04

Den nye Grundtvig, Andersen eller Oehlenschläger: Skriv jeres eget helt nye vers til melodien fra "I Danmark er jeg født". Se om I kan blive enige om nogle ord, der repræsenterer jeres forskellige samfund i klassen. Det kan være en god hjælp at låne enkelte linjer, vendinger eller ord fra den oprindelige sang. (find sangark i bilag 5)

.....

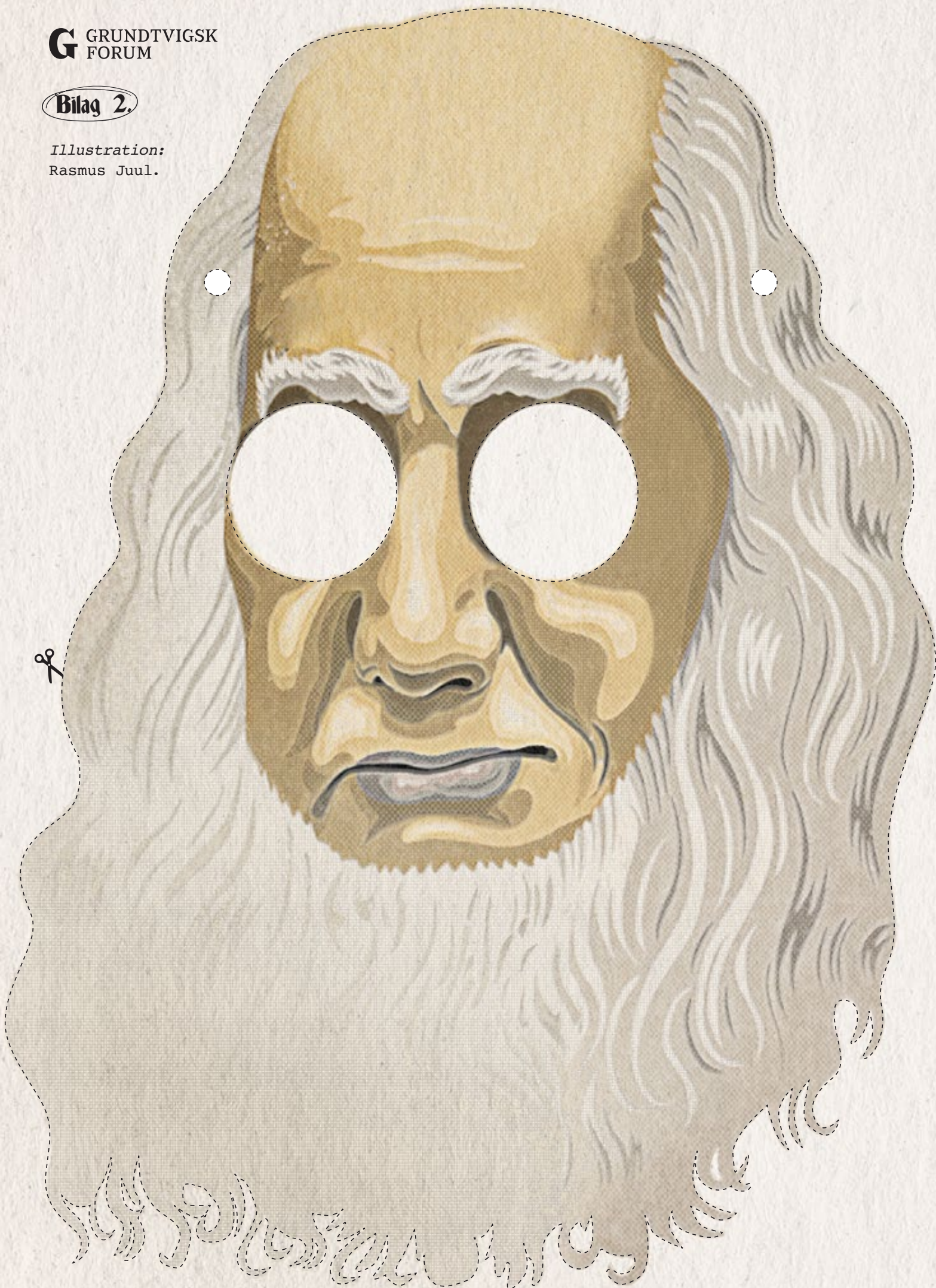
Bilag 1.

Bilag 2.

Illustration:
Rasmus Juul.

Bilag 2.

Illustration:
Rasmus Juul.

Citat 1

”

**OM SÅ END
HELE FOLKET
LÆGGER SIN
UVIDENHED
SAMMEN,
BLIVER DER
DOG IKKE
VISDOM
DERUDAF**

“

N. S. J. Grundtvig

Citat 2

”

**HVAD
SANDHED
ER, MÅ
TIDEN
VISE**

“

N. S. J. Grundtvig

Citat 3

”

**LIV UDEN
BEVÆGELSE
KAN VÆRE
GODT NOK FOR
GULERØDDER
OG KÅLHOVEDER,
SOM IKKE ER
BEDRE VANT**

N. S. J. Grundtvig

“

Citat 4

”

**DA HAR I
RIGDOM VI
DREVET DET
VIDT, NÅR FÅ
HAR FOR
MEGET OG
FÆRRE FOR
LIDT**

“

N. S. J. Grundtvig

Citat 5

”

**NÅR MAN VIRKELIG
ER KLOG, VIL MAN
ALTID GERNE BLIVE
KLOGERE, OG
LÆRER DERFOR
AF FJENDER SÅVEL
SOM AF VENNER**

N. S. J. Grundtvig

“

Citat 6

”

**MENNESKET ER
INGEN ABEKAT,
BESTEMT TIL
FØRST AT
EFTERABE DE
ANDRE DYR, OG
SIDEN SIG SELV
TIL VERDENS
ENDE**

“

N. S. J. Grundtvig

Citat 7

”

**HAN HAR
ALDRIG LEVET,
SOM KLOG PÅ
DET ER BLEVET,
HAN FØRST
EJ HAVDE KÆR**

N. S. J. Grundtvig

“

Citat 8

”

**FRIHED
FOR LOKE
SÅVEL
SOM FOR
THOR**

N. S. J. Grundtvig

“

Citat 9

”
**DEN ER
IKKE SELV
FRI, SOM
IKKE VIL
LADE
NÆSTEN
VÆRE DET
MED SIG** “

N. S. Grundtvig

Citat 10

”

**FANTASI
OG FØLELSE
HØRER LIGE
SÅVEL TIL ET
ORDENTLIGT
MENNESKE
SOM FORSTAND**

N. S. A. Grundtvig

“

En ny nationalsang

DEN DOVNE DIGTER

Indsæt ord med de forskellige antal stavelser på de tomme pladser i verset.

I _____ (to stavelser) er mit _____ (en stavelse)
her har jeg _____ (to stavelser)
Der har jeg _____ (en stavelse) herfra _____ (en stavelse)
_____ (to stavelser) går
Du _____ (to stavelser) _____ (en stavelse), du er min
_____ (to stavelser) stemme
Så sødt _____ (tre stavelser), du mit _____ (to stavelser) når
Du _____ (to stavelser) friske _____ (en stavelse)
Hvor _____ (to stavelser) kæmpe _____ (to stavelser)
Står mellem _____ (tre stavelser) og _____ (fire stavelser)
Dig elsker jeg! – Danmark, mit _____ (tre stavelser)

Bilag 5.

Klassens nye nationalsang

Titel

Melodi

Tekst

Bilag 5.

Klassens nye nationalsang

Titel

Melodi

Tekst

Bilag 5.

Klassens nye nationalsang

Titel

Melodi

Tekst

Bilag 5.

Klassens nye nationalsang

Titel

Melodi

Tekst

Bilag 5.

Klassens nye nationalsang

Titel

Melodi

Tekst

Bilag 5.

Klassens nye nationalsang

Titel

Melodi

Tekst

Bilag 5.

Klassens nye nationalsang

Titel

Melodi

Tekst

Slet 1800-tallet og form FREMTIDENS SAMFUND

G GRUNDTVIGSK
FORUM

Undervisningsmateriale udarbejdet
af Rasmus Matthiesen & Ingrid Ank,
Grundtvigsk Forum © 2026.

Konceptet er udviklet i samarbejde
med teatergruppen Teatergrad.

Layout: The Projects